

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

ТЕНДЕНЦИИ ВО ЗБОРООБРАЗУВАЊЕТО НА ГЛАГОЛИТЕ ВО СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Скопје, 2024

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
Катедра за македонски јазик
Комисија за словенско зборообразување при Меѓународниот
славистички комитет

ТЕНДЕНЦИИ ВО ЗБОРООБРАЗУВАЊЕТО НА ГЛАГОЛИТЕ ВО СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ

Word-formation Tendencies of Verbs in Slavic Languages Тенденции словообразования глаголов в славянских языках

22. Меѓународна научна конференција на Комисијата за словенско
зборообразување при Меѓународниот славистички комитет

22nd International scientific conference of the Commission on Slavic
Word-formation at the International Committee of Slavists

XXII Международная научная конференция Комиссии по
славянскому словообразованию при Международном комитете
славистов

29 мај – 3 јуни 2023 г.
Конгресен центар на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ –
Скопје во Охрид

Издавач:

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

**Уредник на издавачката дејност на Филолошкиот факултет
„Блаже Конески“ – Скопје:**

проф. д-р Владимир Мартиновски, декан

Меѓународен одбор:

проф. д-р Лидија Аризанковска, претседател (Македонија)

проф. д-р Рајна Драгичевиќ (Србија)

проф. д-р Александар Лукашанец (Белорусија)

проф. д-р Бранко Тошовиќ (Австрија)

проф. д-р Кристина Вашакова (Полска)

проф. д-р Амела Шеховиќ (Босна и Херцеговина)

доц. д-р Бојан Петревски (Македонија)

Уредник на изданието:

проф. д-р Лидија Аризанковска

Лектура:

доц. д-р Бојан Петревски

Дизајн на корицата:

МАР-САЖ, Скопје

Компјутерска обработка и печат:

МАР-САЖ, Скопје

Тираж: 100

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

**ТЕНДЕНЦИИ ВО ЗБОРООБРАЗУВАЊЕТО НА
ГЛАГОЛИТЕ ВО СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ**

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Скопје, 2024

Бојан Петревски
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“
bojan_petrovski@yahoo.com

ГЛАГОЛИТЕ СО ЕЛЕМЕНТОТ *САМО*- ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Abstract: The paper examines the verbs with the component *samo-* in the Macedonian language, such as *се самоограничува*, *се самоуништува*, *се самопрогласува* etc., whose general semantic feature is reflexivity, i.e. they express events in which the agent is also a patient. The focus is on the similarities and differences between those verb formations and the correlates without the component *samo-* (*се ограничува*, *се уништува*, *се прогласува*). The goal is to determine the motivation for the choice of verbs with *-samo*, while the lexical meanings of the verbs and specifying their grammatical meanings are taken into account as key factors. Besides, the paper shows which verbs with reflexive meaning do not have the possibility of such formations, on the one hand, and which verbs with that element are even lexicalized, on the other hand. When considering the verbs, it is taken into account that in addition to reflexivity, in some cases the component *samo-* introduces additional meanings, such as concession.

Keywords: verbs, meaning, reflexivity, word formation, Macedonian language

1. Воведни белешки

Во трудот ќе бидат разгледани глаголите со елементот *само*- во македонскиот јазик, од типот на *се самоограничува*, *се самоуништува*, *се самопрогласува* итн., чија општа семантичка карактеристика е рефлексивноста, т. е. изразуваат настани во кои агенсот е и пациенс. Во таа смисла, значењето на посочените глаголи е ‘субјектот се ограничува себеси’, ‘субјектот се уништува себеси’, ‘субјектот се прогласува себеси за нешто’.

Фокусот е на конкурентноста на тие глаголски образувања со корелатите без компонентата *само*- (*се ограничува*, *се уништува*, *се прогласува*), а целта е да се утврди мотивацијата за изборот на глаголите со *само*-, при што како клучни фактори се земаат предвид лексичките значења на глаголите и уточнувањето на значењата во поглед на некои граматички категории. Освен тоа, целта е да се покаже и кај кои глаголи со рефлексивно значење нема можност за такви образувања, а кај кои глаголи тој елемент е дури и лексикализиран. При разгледувањето на глаголите се има предвид дека освен рефлексивноста, во некои случаи елементот *само*- внесува дополнителни значенски нијанси.

Во Толковниот, Дигиталниот и Правописниот речник на македонскиот јазик се регистрирани педесетина глаголи со елементот *-само*: *се самобендиса, се самовоспийа, се самовработи, се самодокажува, се саможртвува, се самозабошава, се самозадоволи, се самозалажува, се самозапали, се самозаштити, се самоизградува, се самоиздржува, се самоизлаже, се самоизмамува, се самоизмачува, се самоименува, се самоиронизира, се самоисклучува, се самоиспийа, се самоистреби, се самокришчува, се самонабљудува, се самонарече, се самообвинува, се самообразова, се самообразува, се самоограничува, се самоодредува, се самоодржува, се самоодлоги, се самоопределува, се самоорганизира, се самоосветува, се самоосознава, се самоопонижи, се самоопрецени, се самораспушти, се саморегулира, се саморекламира, се самосветува, се самосожали, се самосознае, се самоштува, се самоубива, се самоукине, се самоунижува, се самоуништи, се самоуправува, се самофинансира.*

Списокот може да се дополни и со голем број глаголи што не се регистрирани: *се самонеира, се самопројасува, се самоповредува, се самопрекорува, се самопромовира, се самоистакнува, се самопочитува, се самоомаловажува, се самоопиценува, се самоопишува, се самоевалуира, се самокорипира* итн. Од друга страна, во речниците се наведени и поголем број глаголски и одглаголски именки и глаголски и одглаголски придавки изведени од глаголи што не се регистрирани. На пример, не се наведени глаголите *се самоисмева* и *се самоизолира*, а наведени се именките *самоисмевање* и *самоизолација*. Освен нив, регистрирани се и: *самоказнување, самоконтрола, самољубив, самољубец, самонабеден, самонадеан, самоназначен, самонеирање, самоникнај, самоовласитување, самоодбрана, самооправдување, самооспварување, самоосуда, самоопијкажување, самооценување, самоповикан, самоожртвувач, самопознавање, самопоканеј, самопомош, самопослуга, самопосмајување, самопофалба, самопочиј, самопрејор, самопрезир, самопрекор, самопридонес, самопризнание, самопрогонство, самопроколнај, самопромоција, саморазвијок, саморанување, саморасп, самосовладување, самосушеспија, самосуден, самоубеден, самоуважение, самоуверен, самоук, самофалба.*

2. Глаголите со компонентата *само*- и рефлексивната замена

Глаголите со елементот *само*- се речиси нужно придружени со рефлексивната замена *се*. На конструкциите со *се*- во македонскиот јазик, кои се примарно рефлексивни, се осврнуваат, меѓу другите, Конески (2021: 318), Корубин (1990: 328–344) и Митковска (2011)¹.

Во таа смисла, во врска со рефлексивноста, Конески (ibid.) посочува: „Во тесна врска со преодноста односно непреодноста на глаголите стои образувањето на т.н. повратни глаголи. Тие глаголи се разликуваат од другите по тоа што во нивниот состав иде кратката заменска форма *се*: *се мие*, *се чешла*, *се радува*, *се смее*. Ваквите глаголи, кога се изведени од преодни, стануваат непреодни по своето дејство, така што овде ни се претставува еден начин за правење на непреодни од преодни глаголи: *чешла* е преодно, *се чешла* – непреодно“. Освен тоа, тој забележува: „Терминот повратен глагол може да има само до толку оправдание и смисла, до колку со него се укажува на особеноста кај таквите глаголи да ја содржат во својот состав формата на повратната замена. Инаку, и најповршно сопоставување покажува дека повратноста, разбрана така како што се дава во приведената констатација, може да се однесува само на ограничен круг глаголи што имаат ваква форма. Ако за такво враќање на дејството може да се зборува кај глаголот *се мие*, никако не може да се види такво нешто на пример кај глаголот *се смее*. Всушност повратната замена покажува дека дејството останува во опсегот на подметот, тоа што важи општо за непреодните глаголи, а само како еден посспецијален случај може да се јави тука и враќањето на дејството врз самиот подмет“.

Сепак, треба да се одбележи дека, кога се употребени во контрастирани контрасти, сите посочени глаголи може да функционираат како еднозначно рефлексивни. Освен тоа, не се сите од тие глаголи од ист карактер, бидејќи некои од нив, како *се мие* и *се чешла*, се рефлексивни во вистинска смисла, т. е. редовно изразуваат настан со кореферентен агенс и пациенс. Другите (*се радува* и *се смее*) повеќе формално ја содржат повратната замена, која покажува дека настанот е во опсегот на субјектот. Сепак, во посспецифични, контрастирани контексти, од типот на (1) и (2), и тие може да функционираат како рефлексивни.

¹ За рефлексивниот пасив во македонскиот јазик в. и кај Минова-Ѓуркова (2000: 179–184).

- (1) Со штоа штоо то најправи, може да се радува само себеси, никако и друштие.
- (2) Со штоа штоа може да се смее само себеси, не друштие.

Во таа смисла, може да се изделат неколку групи глаголи со рефлексивната замена *се*.

- такви кај кои заменката е показател на рефлексивноста: *се мие, се чешла, се сака* (условно: себеси);
- такви кај кои заменката не изразува рефлексивност, туку дека настанот е во опсегот на субјектот: од типот на *се радува* и *се смее* (под услов да не функционираат со значењето ‘се радува себеси’/‘се смее себеси’);
- такви кај кои заменката е лексикализирана, а и нема можност значенски да функционираат како повратни (како *се надева* и *се однесува*);
- такви кај кои заменката се јавува факултативно, за да истакне дека настанот е во опсегот на субјектот (*се решава* наспрема *решава* [да прави нешто], *се мисли* наспрема *мисли*);
- такви кај кои заменката изразува реципрочност: *се кара со некој*, *се смирува со некој*;
- такви кај кои заменката изразува пасивно значење: *Оваа книга многу се чита*;
- такви кај кои заменката изразува безличност: *Таму не се размислува кријички*.

Треба да се одбележи дека речиси во сите случаи глаголите со елементот *само-* се можни кога рефлексивната замена *се* изразува рефлексивност во вистинска, семантичка смисла. Во тој поглед, од глаголите регистрирани во речниците, единствено *самоирионизира* функционира без рефлексивната замена *се* и во парафразата не имплицира акузативен аргумент, туку предлошка синтагма: неговото значење е ‘ирионизира со себе’, а не ‘се ирионизира себеси’.

Од друга страна, кај некои глаголи со рефлексивно значење можноста за уточнување на рефлексивноста со *само-* е исклучена. Такви се глаголите *се мие* и *се чешла*, чија заедничка карактеристика е тоа што изразуваат дејство во врска со подготовка на човековото тело. Од нив нема образувања *се самомие* и *се самочешла*, затоа што за тие дејства најчесто и се очекува субјектот да ги извршува самостојно.

3. Значењата на глаголите со компонентата само- во македонскиот јазик

Поопшта карактеристика на глаголите со *само-* е што најчесто изразуваат поапстрактни дејства, од типот на *се самодокажува*, *се саможртвува*, *се самоизмачува*, *се самокритикува*, *се самонарекува*, *се самообвинува*. Меѓу глаголите што изразуваат поконкретни дејства се izdelуваат три, од кои два изразуваат автодеструктивно дејство – *се самоубива* и *се самозајалува*, од една страна, и освен нив, глаголот *се самоојлогува*, од друга страна.

Значителен дел од глаголите со *само-* се евалуативни, и тоа често изразуваат ситуација што се оценува како негативна. Некои од нив изразуваат ситуација во која субјектот ја преувеличува својата вредност, како *се самобендиса* и *се самопрецени*. Спротивно на тоа, некои глаголи изразуваат ситуација во која субјектот ја намалува својата вредност, како *се самојонижува* и *се самоунижува*. Како глаголи што изразуваат ситуација што се оценува негативно се издвојуваат и тие каде што субјектот се одржува во состојба на илузија: *се самозалажува*, *се самоизмамува*, како и тие со кои со кои се изразува автодеструктивна ситуација, меѓу кои, освен посочените – *се самоубива* и *се самозајалува*, се izdelуваат уште пет: *се самоуништи*, *се самоистреби*, *се самоукине*, *се самоисклучи*, *се самоизмачува*.

Како што беше посочено, клучно прашање е што е мотивацијата во некои случаи да се прибегне кон глаголот со *само-* наместо кон соодветниот глагол со повратно значење без тој елемент: на пример, *се самокритикува* наместо *се критикува* или *се самоубива* наспрема *се убива*. Во таа смисла, иако од контекстот најчесто е јасно дали е во прашање рефлексивност или пасив, не треба да се пренебрегне дека во некои случаи може да дојде до двозначност, па се наметнува потреба да се уточни рефлексивноста. Така, конструкцијата во примерот (3) може да се интерпретира и како рефлексивна и како пасивна, за разлика од конструкцијата во (4), која е еднозначно рефлексивна. Освен тоа, конструкцијата во примерот (5) е еднозначно рефлексивна, но е понеекономична од соодветната конструкција со глаголот *се самокритикува*, а конструкцијата во примерот (6) е и редундантна.

- (3) Тој автор често се критикува,
- (4) Тој автор често се самокритикува.
- (5) Тој автор често се критикува себеси.

(6) *Тој авиџор се самокриптикува себеси.*

Освен тоа, треба да се одбележи и дека некои глаголи со *само-*изразуваат концесивност, која може да се воопшти со парафразата ‘сам од себе’, т. е. ‘иако не е поттикнат или натеран од некого’². Така, значењето на конструкцијата во примерот (7) е ‘овој систем се уништува сам од себе, т. е. иако никој не мора да го уништува’.

(7) *Овој сисџем се самоуништиува.*

Концесивната нијанса е честа кај глаголите што изразуваат ситуација во која, во широка смисла, субјектот ја зголемува или ја намалува својата вредност или, пак, врши автодеструкција. Како примери може да се земат глаголите *се самопрецени* и *се самопонижува*. Така, конструкциите во примерите (8) и (9) може да имаат само рефлексивно значење – ‘тој се прецени себеси’/‘тој се понижи себеси’, но може да имаат и концесивна нијанса – ‘тој се оцени високо сам, иако никој не се согласува со таа оцена’/‘тој се понижи сам, иако никој не му вршеше притисок да го стори тоа’, односно – ‘тој се прецени, не го преценија другите’/‘тој се понижи, не го понижија другите’.

(8) *Тој се самопрецени.*

(9) *Тој се самопонижи.*

Кај глаголот *се самоорганизира* концесивното значење е наведено дури и во Толковниот речник на македонскиот јазик: ‘се организира меѓусебно, без туѓа помош, без посредство на органите на власта’, што може да се интерпретира како ‘се организира на своја рака, т. е. иако нема помош од надлежните органи’. Глаголот *се самораспушти*, исто така, има речничка парафраза со потенцијално концесивна нијанса: ‘се распушти самиот’, каде што импликацијата е ‘иако немаше притисок од надворешни фактори’.

² Концесијата е неповолна околност што, сепак, не го спречува настанот. Назаренко (Nazarenko 2000: 21) ја дефинира како „спротивна причина“, а во согласност со таа дефиниција е и формулацијата на Тополињска (1997: 77) – „негација надградена врз причинската врска“, т. е. „отсуство на очекуваната последица при присуство на причината“.

Речничките толкувања на глаголите *се самообразова* и *се самоизгради*, исто така, содржат концесивни определби: *се самообразова* е дефиниран како ‘образова самиот себеси, без посета на настава и без помош од наставници’, каде што вториот дел може да се парафразира како ‘иако нема посредство од настава/наставници’. Слично на тоа, *се самоизгради* е дефиниран како ‘изгради самиот себеси, подобри сопствената личност со сопствени сили, без туѓа помош’. Меѓу глаголите чие значење содржи концесивна нијанса се издвојува *се самооџлоги*, кој е дефиниран како ‘се оплоди без посредник’.

Кај глаголите употребени со концесивно значење општата парафраза е ‘иако не е поттикнат/натеран/подржан од некој’ или ‘иако се очекува тоа да го направи некој друг’ итн. Во таа смисла, значењето на глаголите со *само-* воопшто варира од чисто рефлексивно до (рефлексивно-)концесивно. На пример, значењето на глаголот *се самоосудува*, во различни контексти, може да варира од ‘се осудува себеси’ до ‘се осудува себеси иако никој не го тера на тоа’.

Освен тоа, кај некои глаголи елементот *само-* внесува значење што не е рефлексивно. Во таа смисла, од глаголите чие речничко толкување се разликува се издвојува *се самоистреби*, кој во Толковниот и во Дигиталниот речник е објаснет како реципрочен: ‘за множество, многумина, сите – се истреби еден со друг’. Од друга страна, *се самосвесѝи* е дефиниран како ‘стане самосвесен’ (во Толковниот речник) и ‘стане свесен за својата сушност, своите својства, квалитети и сл’ (во Дигиталниот речник). Во врска со *се самоосознава*, како синоним е посочен *се самосвесѝи*. Во Толковниот речник *се самоопредели* е дефиниран како ‘се определи сам во однос на националната припадност за животот во едно општество’, а во Дигиталниот – како ‘најде, определи свое место во животот, во општеството’ и како ‘определи сам каде припаѓа’.

Во Дигиталниот речник на македонскиот јазик е регистриран и глаголот *се самовработѝи*, кај кој, како и кај претходните глаголи, не е наведено рефлексивно значење (условно земено, ‘се вработи себеси’), туку ‘отвори сопствен бизнис’. Тоа е глаголот чие значење, барем според речничкото толкување, е најоддалечено од рефлексивноста, ако се апстрахира глаголот *самоџува*, како чиј синоним е посочен *самува* и чие значење е дефинирано како ‘живее сам, одделно, далеку од луѓе и блиски’. Сепак, глаголот *самоџува* е

мотивиран од именката *самоиџја*, а и неговото значење е поблиску до ‘живее во самотија’ отколку до ‘живее сам’.

Во речниците не се регистрирани глаголи со *себе-* (како варијанта/конкурент на *само*), кои се еднозначно рефлексивни, за разлика од глаголите со *само-*, кои, како што беше покажано, може да имаат и дополнителни значенски нијанси. Сепак, наведени се неколку именки образувани од такви глаголи: *себеафирмирање*, *себеизразување*, *себеиспијување*, *себеистакнување*, *себејромовање*, *себереализација*, *себеунижување*. И во Правописниот речник на Конески (1999), кој е автор на монографија од областа на зборообразувањето во македонскиот јазик (Конески 1993), се наведени некои од тие именки. Сепак, практиката ги потврдува односните глаголи, илустрирани со примерите (10)–(15)³.

(10) *Дејтејо умее да се себеизразува (...)* (АСП)

(11) (...) *а со џоа ќе и дадејте џојолема самодоверба и можност да се себеафирмира (...)* (Род.)

(12) (...) *сам да се себеиспијуа и да види дали Бој не дојушишил да се случи несреќаја (...)* (ЖТ)

(13) *Секоја чест на рејкијте исклучоци, кои никојаш не се себеистакнувајт, но како колективийет, ситте возрасни џојфрливме (...)*

(14) *Безумие, министерот за џравда Маричиќ се себејромова со фотјографи со жртја на труйаја „Јавна соба“* (Нетпрес)

(15) (...) *сака џој оди најред, не стјои во местјо, џуку се менува - и себе си, и околината, се себереализира како комплетно човечко суштество (...)* (Идивиди)

Глаголи со елементот *-авјо* (како варијанта/еквивалент на *само-*) не се регистрирани, а забележани се именките *авјоанализа*, *авјосујесија*, *авјохијноза*, *авјоцензура*. Во таа смисла, ги нема глаголите *се авјоанализира*, *авјосујерира*, *се авјохијнојизира*, па

³ Нишева (2009) посочува дека во чешкиот јазик во медиумите, со највисока продуктивност при образувањето глаголи со зборообразувачки средства од домашно потекло, се одликуваат токму компонентите *само-* и *себе-*. Во врска со бугарскиот јазик, укажува дека во медиумите се зачестуваат глаголските неологизми со *само-*, а како иновација го одбележува активирањето на глаголските зборообразувачки модели со *себе-*, од кои некои не се стилски неутрални, а често се и казационализми.

дури ни *се автoцензурира*. Барем низ расположливите примери, глаголите *се автoхoиxнoиxизира* и *автoсугерира* не се јавуваат. Во секој случај, *автoсугерира* се разликува по тоа што имплицира дативен аргумент (‘си автoсугерира себеси’), т. е. не е рефлексивен. Глаголот *автoцензурира* се јавува во голем број случаи, од типот на (16), а глаголот *автoанализира*, во единствениот расположлив пример (17), не е употребен како рефлексивен (‘се автoанализира себеси’), туку со значењето ‘субјектот анализира нешто што му припаѓа’.

(16) *Партија иxнo се автoцензурира и менува сoиxтвeни coдржини, иxкaжува дека нема јасни ситавови (...)* (Денешен)

(17) *Во автoбиoгрaфскaтa иxрилоија Electronic Diary, Lynн Hershman, иxнo иxкa Еврејкa, всуиxнoиxт иx автoанализира кoрeнииe нa нeјзиниoиxт иxoдјaдувaчки иxсихички, сексуaлен и eмoиxивeн нeрeд (...)* (Маргина)

Заклучни белешки

Повеќето глаголи со елементот *само-* во македонскиот јазик изразуваат рефлексивност во вистинска, семантичка смисла, од што отстапуваат ограничен број глаголи, меѓу кои *самоирионизира*, *се самоиспиреби*, *се самосвесити*, *се самоосознава*, *се самоопределува*, *се самовработи*. Најопшто земено, глаголите со *само-* изразуваат поапстрактни дејства, од што исклучок се неколку глаголи: *се самоубива*, *се самозајалува*, *се самооплодува*. Поспецифично, глаголите со *само-* често се евалуативни и може да се класификуваат во неколку семантички подгрупи: глаголи што изразуваат ситуација во која субјектот ја преувеличува својата вредност; глаголи што изразуваат ситуација во која субјектот ја намалува својата вредност; глаголи што изразуваат автодеструктивна ситуација.

Општо земено, значаен фактор за употребата на глаголите со *само* наспрема односните глаголи без таа компонента е потребата од уточнување на рефлексивноста наспрема пасивот. Од друга страна, значителен дел од глаголите со *само-* содржат концесивна нијанса, чија општа парафраза е ‘субјектот го врши дејството, иако не е поттикнат/натеран/подржан од некој’ или ‘субјектот го врши дејството, иако се очекува тоа да го прави некој друг’. Во некои случаи концесивноста ја придружува рефлексивноста (‘субјектот го извршува дејството врз себе, иако никој не го стимулира на тоа’), а

во други се јавува кај глаголи без рефлексивно значење, при што кај некои е дел и од речничкото толкување, како кај *се самоорѓанизира, се самораспушта, се самообразува, се самоизгради*. Кај некои глаголи со компонентата *само-* концесивната нијанса е зависна од контекстот, па нивното значење може да варира од чисто рефлексивно, во едни случаи, до рефлексивно-концесивно, во други случаи.

Глаголите од типот на *себеафирмира, се себеизразува* итн. се стилски обележени варијанти/конкуренти на глаголите со *само-*, но се и уште поеднозначно рефлексивни, без дополнителни значенски нијанси. Тие се јавуваат во практиката, а во речниците се регистрирани само некои (од)глаголски именки изведени од нив. Сличен е случајот со компонентата *авио-*, која е регистрирана само кај неколку именки (*авиоанализа, авиосуѓестење, авиохиџноза, авиоцензура*). Од глаголите во врска со нив – *се авиоанализира, авиосуѓерира, се авиохиџноизира, се авиоцензурира*, расположливите примери покажуваат дека последниот се употребува многу често, а другите – речиси воопшто.

Литература

- Дијалектен речник на македонскиот јазик*. Достапно на: <http://drmj.eu/>
- Конески, К. (1999). *Правовисен речник на македонскиот јазик*. Скопје: Просветно дело.
- Конески, К. (2003). *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Конески, Б. (2021). *Грамматика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Корубин, Б. (1990). *На македонско граматички теми*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.
- Минова-Ѓуркова, Л. (2000). *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Магор.
- Митковска, Л. (2011). *Македонските се-конструкции и нивните еквиваленти во англискиот јазик – когнитивна студија*. Скопје: Македонска реч.

- Нишева, Б. (2009). „Семантико-словообразователни модели със само-/samo-, себе-/sebe- и авто-/auto- в езика на съвременните български и чешки медии“, *Паисиеви четения. „Език – литература – обществени институции“*, Пловдив 26. – 27. ноември 2009 г. *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*. Филология, т. 47, кн. 1, сб. Б 2009, с. 229–237.
- Толковен речник на македонскиот јазик*. (2003–2014). Ред. Кирил Конески, I–VI. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“. Достапно на: <https://makedonski.gov.mk/>
- Тополинска, З. (1997). *Македонските дијалекти во Егејска Македонија. книга 1, Синтаксис*, т. 2. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Morel, M. (1996). *La concession en français*. Paris: Édition Orphys.
- Nazarenko, A. (2000). *La cause et son expression en français*. Paris: Édition Orphys.

Извори

- АСП [<https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2020/02/Aktuelna-sostojba-i-predizvicate-vo-preduchilishnoto-vospitanie-i-obrazovanie.pdf>] пристапено на 8. 4. 2024
- Денешен [<https://denesen.mk/vmro-dpmne-grcija-i-prekrstena-kako-severna-moze-makedonija-da-ja-blokira-vo-eu-vo-sekoe-vreme/>] пристапено на 8. 4. 2024
- Маргина [https://arhiva.zaum.mk/wp-content/uploads/2018/08/1997_03_00_Margina_37.pdf] пристапено на 8. 4. 2024
- Нетпрес [<https://netpress.com.mk/bezumie-ministerot-za-pravda-marichi-se-sebepromovira-so-fotografii-so-zhrtva-na-grupata-avna-soba/>] пристапено на 8. 4. 2024
- Родители и деца – [<https://roditeliideca.macedonianforum.net/t3296p140-topic>] пристапено на 8. 4. 2024
- ЖТ [<https://eprints.ugd.edu.mk/617/1/ZAKLINA%20TRAJCEV%20FON%20RELIGISKO.pdf>] пристапено на 8. 4. 2024
- Идивиди [http://forum.idividi.com.mk/forum_posts.asp?TID=18152] пристапено на 8. 4. 2024

